

Werken met de meldcode kindermishandeling: een extra uitdaging bij nieuwkomersgezinnen?

'Collega's komen relatief vaak naar mij toe met vermoedens over kindermishandeling in nieuwkomersgezinnen. In veel gevallen gaat het om 'onbekend maakt onbemind'-gevoelens en niet over echte vermoedens. Ik neem altijd tijd om hierover te praten met hen. We nemen op basis daarvan een volgende stap.'

Introductie

Werken met de meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling geeft voor veel professionals uitdagingen. Uit een evaluatiestudie blijkt onder andere dat professionals in alle sectoren waar deze wet van toepassing is, moeite hebben met signaleren (stap 1) en het voeren van een gesprek met betrokkenen (stap 3). Ze zijn bang om de vertrouwensrelatie en het contact met de cliënt te schaden. Daarnaast denken zij niet over voldoende gespreksvaardigheden te beschikken om stap 3 van de meldcode 'goed' uit te kunnen voeren.

Pharos wilde met een verkenning nagaan in hoeverre professionals die een rol hebben in de vroegsignalering van kindermishandeling een **extra** moeilijkheid ervaren met het toepassen van de meldcode wanneer het nieuwkomersgezinnen betreft. Centraal stond daarbij de vraag: wat zijn voor professionals belemmerende en bevorderende factoren ten aanzien van het toepassen van de eerste drie stappen van de meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling bij ouders/gezinnen die recent in Nederland zijn? Daarnaast wilden we inzicht krijgen in de eventuele ondersteuningsbehoefte die professionals hierbij hebben.

Aanleiding verkenning

Pharos ontving al jaren regelmatig signalen dat professionals die met nieuwkomersgezinnen werken worstelen met (het bespreekbaar maken van) signalen van kindermishandeling. In een eerste uitvraag (2022) bij organisaties zoals Kennisplatform Inclusief Samenleven, Augeo Foundation, NJi (Nederlands Jeugdinstituut) en het ministerie van VWS werden deze signalen bevestigd. Uit de literatuurverkenning bleek dat er nog weinig gerapporteerd is over de specifieke belemmeringen bij nieuwkomersgezinnen bezien vanuit het perspectief van de professionals. Vandaar dat wij het initiatief voor deze verkenning genomen hebben.

De verkenning gaf, dankzij de medewerking van ruim 200 aandachtfunctionarissen kindermishandeling, inzicht in hoe professionals uit verschillende sectoren omgaan met het toepassen van de meldcode bij nieuwkomersgezinnen, waar ze precies tegenaanlopen en wat ervoor nodig is om de vroegsignalering in nieuwkomersgezinnen te verbeteren. In deze publiekssamenvatting nemen we je mee in de belangrijkste inzichten uit de verkenning. Op basis daarvan reiken we aanknopingspunten aan waarmee we suggesties doen voor het verbeteren van de vroegsignalering. Omdat wij denken dat het van belang is dat professionals juist bij die gezinnen waar we weten dat het risico op kindermishandeling groter is, de meldcode benutten als helpend kader om signalen bespreekbaar te maken en hulp en ondersteuning aan te bieden wanneer dat nodig is.

Nieuwkomers veelal uit Syrië, Polen en Eritrea

De nieuwkomersgezinnen waar de aandachtfunctionarissen mee te maken krijgen, zijn afkomstig uit veel verschillende landen en werelddelen: 53 verschillende landen werden genoemd. De landen die het vaakst voorkwamen zijn: Syrië, Polen en Eritrea. Ook Oekraïne is een land dat veel genoemd is door respondenten.

Stap 1 en 3 geven extra uitdagingen

Uit deze verkenning blijkt dat met name bij stap 1 en 3 van de meldcode er extra uitdagingen worden ervaren wanneer dit nieuwkomersgezinnen betreft: 56% van de respondenten vindt het signaleren van kindermishandeling (stap 1) bij nieuwkomersgezinnen (veel) moeilijker dan bij andere gezinnen. Ten aanzien van stap 3 (in gesprek gaan met de ouders) vindt zelfs 70% van de aandachtfunctionarissen dit (veel) lastiger in het geval van nieuwkomersgezinnen. Wat verder opvalt is dat aandachtfunctionarissen inschatten dat het voor hun collega's nóg lastiger is om stap 1 en 3 van de meldcode goed uit te voeren (resp. 71% en 75% vindt dat lastig). Alleen bij stap 2: het voeren van een intercollegiaal overleg of adviesgesprek met Veilig Thuis, was er voor respondenten weinig verschil met andere gezinnen. Signalen van een geïnterviewde Veilig Thuismedewerker en van een aantal aandachtfunctionarissen wijzen er echter op dat Veilig Thuis wel degelijk sneller wordt geraadpleegd wanneer het nieuwkomersgezinnen betreft.

De Wet verplichte meldcode

Op 1 juli 2013 trad de Wet verplichte meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling in werking. Deze wet verplicht organisaties en zelfstandige professionals een meldcode te hanteren en de kennis en het gebruik ervan in hun organisatie te stimuleren. Het doel van de meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling is het ondersteunen van professionals in het tijdig signaleren en handelen bij vermoedens van kindermishandeling of huiselijk geweld. In deze meldcode dienen de volgende vijf stappen terug te komen:

1. Breng signalen in kaart. De kindcheck is onderdeel van deze stap.
2. Overleg met een collega. Raadpleeg eventueel Veilig Thuis: het advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling.
3. Ga in gesprek met de betrokkene(n).
4. Weeg het huiselijk geweld of de kindermishandeling. Neem bij twijfel altijd contact op met Veilig Thuis.
5. Neem een beslissing. Is melden noodzakelijk? Of is hulp verlenen of organiseren (ook) mogelijk?

De verplichte stappen moeten ervoor zorgen dat een zorgvuldige afweging wordt gemaakt, voordat een professional eventueel overgaat tot een melding van kindermishandeling. Pas in de vijfde en laatste stap dient de professional te besluiten of er een melding van kindermishandeling moet worden gedaan bij Veilig Thuis.

Wat maakt het voor professionals lastig(er)?

Door de enquête en gesprekken met aandachtfunctionarissen hebben we gezien dat er verschillende factoren ten grondslag liggen aan deze extra uitdagingen bij nieuwkomersgezinnen:

- een gebrek aan kennis en ervaring met verschillende culturen, met als gevolg dat professionals het lastig vinden om signalen te objectiveren of dat zij overhaaste conclusies trekken op basis van vooroordelen;

‘Veel professionals vinden het lastig in welke mate de culturele norm een rol speelt en om het gesprek hierover aan te gaan. Hier speelt vaak mee dat men niet belerend wil overkomen en de relatie niet wil schaden door dit bespreekbaar te maken. Daarom gaan ze het gesprek met ouders over eventuele zorgen soms liever uit de weg.’

- ontbreken van een vertrouwensrelatie tussen de ouders en de professionals, wat het voor professionals lastig maakt om laagdrempelig met ouders in gesprek te gaan wanneer er bepaalde zorgen zijn;

‘Begrijpen wij elkaar? Begrijp je dat ik het beste met jouw kind voor heb? Ervaar je dat ik echt naar je luister?’

- een taalbarrière tussen de professionals en de ouders, wat niet alleen een belemmering vormt in het opbouwen van een vertrouwensrelatie, maar ook in het bespreken van signalen van mishandeling;

‘Ik heb wel een keer een tolk ingezet en dat werd niet vergoed, maar ik dacht: dit is zo in het belang van het kind dat die ouders weten waar we het over hebben. Dus dat was het wel waard in het belang van het kind. Daar zit wel een prijskaartje aan vast.’

- een gebrek aan tijd om de meldcode zorgvuldig uit te voeren bij nieuwkomersgezinnen.

‘Zorg kost tijd. Wij hebben 0 tijd. Het opbouwen van een relatie kost tijd en als je zorgen wil gaan bespreken kost het tijd. Je wil dat gesprek aangaan en eigenlijk kost dat bij nieuwkomersgezinnen nog meer tijd. Deze gezinnen hebben nog geen kennis van het systeem. Dat vraagt allemaal uitleg.’

Naast de hier genoemde factoren zijn er ook andere belemmeringen naar voren gebracht zoals bijvoorbeeld een gebrek aan kennis bij nieuwkomersouders over opvoednormen en de rol van professionals in het signaleren van kindermishandeling. Daarnaast zagen wij ook dat de persoonlijke houding en vaardigheden van de professionals van grote invloed is op de mate waarin belemmeringen ervaren worden. Zo herkent een derde van de respondenten vooroordelen onder collega's als belemmerende factor voor het toepassen van de meldcode. Zij denken dat collega's meer gefocust zijn op mogelijke signalen door hun aanname dat kindermishandeling vaker voorkomt bij nieuwkomersgezinnen en dat zij hierdoor moeite hebben om objectief naar de feiten te kijken.

Behoeftte aan extra ondersteuning

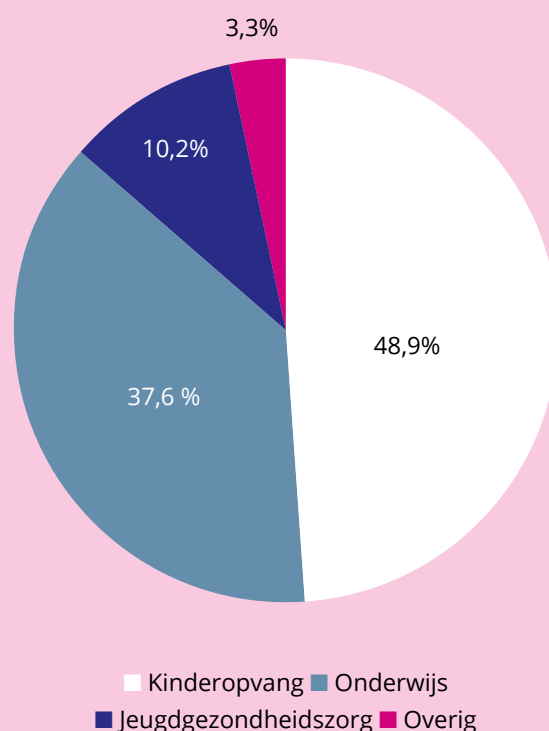
Van de respondenten is 82% van mening dat docenten, jeugdverpleegkundigen en pedagogisch medewerkers extra scholing of training nodig hebben om de meldcode goed uit te kunnen voeren bij nieuwkomersgezinnen. In verschillende organisaties worden er ondersteunende faciliteiten aangeboden, zoals ondersteuning door deskundige collega's, de mogelijkheid om tolken in te schakelen en periodieke intervisie. Daarnaast is er behoefte aan de volgende vormen van ondersteuning:

- meer kennis over culturele opvattingen over opvoeding en kindermishandeling;
- trainingen in gespreksvaardigheden om de handelingsverlegenheid weg te nemen;
- laagdrempelige inzet van een tolk om misverstanden te voorkomen in een gesprek over vermoedens van kindermishandeling;
- een nauwere samenwerking met organisaties die betrokken zijn bij nieuwkomersgezinnen.

'Een mentor van mijn school belde een ouder op, want zijn kind had geen huiswerk gemaakt. En die ouder zegt: "Het is goed dat u dat zegt, ik zal mijn kind een klap geven als hij thuis komt." Waarop mijn collega zegt: "Nee, geen klap geven, dat mag niet in Nederland!" Waarop die meneer zegt: "Wat moet ik dan doen?" Toen moest mijn collega snel iets bedenken en zei: "Twee uur lang zijn telefoon innemen." "Oké, dat zal ik doen", zegt die man. Dus het is helemaal niet zo dat die meneer zijn agressie kwijt moest, hij was dat gewoon zo gewend.'

Wie deden er mee aan de verkenning?

- 225 aandachtsfunctionarissen kindermishandeling vulden een online enquête in
- 7 van hen spraken wij ook nog in een focusgroep
- uit de sectoren: jeugdgezondheidszorg, het onderwijs en de kinderdagopvang
- 5 medewerkers van Veilig Thuis

Een aandachtsfunctionaris is iemand die scholing en training organiseert en aanspreekpunt is voor collega's binnen de organisatie in het bespreken van casuïstiek over de meldcode Kindermishandeling.

Veilig Thuis heeft een informatie- en adviesfunctie voor professionals en organisaties die werken met de meldcode. Daardoor hebben zij een overkoepelend beeld van factoren die professionals als belemmerend en bevorderend ervaren bij het uitvoeren van de stappen 1, 2 en 3 van de meldcode.

Grote verantwoordelijkheid

We weten dat bij gezinnen die nieuw zijn in Nederland er meer risicofactoren zijn die kunnen leiden tot kindermishandeling (bijvoorbeeld laag opleidingsniveau van de ouders, werkloosheid, grote gezinnen, relatief veel eenoudergezinnen en het ontbreken van een sociaal netwerk). De meldcode Kindermishandeling is bedoeld om professionals die werken met kinderen en gezinnen te helpen een afweging te maken wat te doen bij eventuele signalen. Dit kan leiden tot een melding bij Veilig Thuis maar ook tot het organiseren van de juiste hulp en ondersteuning aan een gezin. Helaas heeft deze verkenning uitgewezen dat bij deze gezinnen er sprake is van (extra) handelingsverlegenheid bij professionals die vanuit hun functie dicht bij deze gezinnen staan. Juist bij gezinnen die extra risico lopen op gezinsproblematiek en excessen als schadelijke praktijken wil je dat professionals die op laagdrempelige wijze in contact staan met deze gezinnen tijdig signaleren en ondersteuning bieden. Om te voorkomen dat kleine problemen uiteindelijk uitmonden in grote(re) problematiek.

'Ik werk al jaren met nieuwkomers, collega's weten mij te vinden, maar iedereen in het onderwijs moet de juiste kennis hebben, er is veel meer scholing nodig.'

Deze verkenning heeft aangetoond dat het noodzakelijk is te onderzoeken hoe organisaties, professionals, gezinnen zelf en aandachtsfunctionarissen beter toegerust kunnen worden om vorm te geven aan deze verantwoordelijkheid. Zodat nieuwkomersgezinnen een gelijke kans hebben om indien nodig verwezen te worden naar preventief aanbod zoals opvoedondersteuning en daadwerkelijke gevallen van kindermishandeling tijdig gemeld worden.

Op basis van deze verkenning dragen wij aanbevelingen aan op diverse niveaus. Pharos zal deze aanbevelingen delen met diverse partijen die een rol hebben in de vroegsignalering van kindermishandeling. Samen met deze partijen zullen we onderzoeken wat ervoor nodig is om deze aanbevelingen om te zetten in concrete oplossingsrichtingen en wat ieders bijdrage daaraan kan zijn.

'Er wordt vaker over nieuwkomersgezinnen gepraat dan met nieuwkomersgezinnen. Het is lastig in te schatten hoe een dergelijk gesprek overkomt. Ik voer de gesprekken wel, maar merk bij mezelf dat ik veel voorzichtiger te werk ga dan bij de andere gezinnen.'

Hoe vaak komt kindermishandeling voor?

In nieuwkomersgezinnen is er een verhoogde kans op kindermishandeling. Dat kan komen door bijvoorbeeld stress, trauma's, onzekerheid over een eventuele verblijfsstatus, werkloosheid, discriminatie of een gebrek aan een ondersteunend netwerk. In een klas van dertig kinderen met een migratie-achtergrond zitten gemiddeld twee kinderen die te maken krijgen met een vorm van kindermishandeling. Bij kinderen met een Nederlandse achtergrond is dat één kind per twee klassen. Je zou dus willen dat de meldcode Kindermishandeling bij kinderen in nieuwkomersgezinnen heel goed wordt ingezet. Dat signalen tijdig worden herkend en er tijdig hulp wordt geboden aan de ouders, zodat de kans op escalatie van problemen afneemt. Professionals uit de door ons onderzochte sectoren spelen hierbij een belangrijke rol omdat zij regelmatig (soms dagelijks) met deze gezinnen in aanraking komen.

'Ik heb geprobeerd verbinding te maken voordat je überhaupt ergens over gaat spreken. Dat had in eerste instantie wel effect, tot we moesten aangeven dat we het door moeten melden en toen werd het voor de ouders heel eng, omdat zij een andere bagage mee hebben. Proberen uit te leggen hoe het Nederlandse systeem werkt, is voor mij misschien nog het grootste dilemma. Dit gezin kwam uit Eritrea en de eerste angst was: oh nee, m'n kind wordt van me afgenomen, terwijl dat helemaal niet de insteek van het gesprek was. De bagage is misschien de meer autoritaire vorm die zij gewend zijn, en angst ook, dat dat meespeelt.'

Aanbevelingen

Informeer nieuwkomers over jeugd- en opvoedhulp in Nederland

Hoe kun je iemand beoordelen (of gevoelsmatig wellicht afstraffen) op bepaald gedrag, terwijl dat gedrag in zijn of haar cultuur misschien wel 'normaal' wordt gevonden? Kennen deze gezinnen de 'opvoedkundige spelregels' wel? Wij denken dat het professionals zou kunnen helpen als ze erop kunnen vertrouwen dat ouders uitleg hebben gekregen over het systeem van jeugd- en opvoedhulp in Nederland. Dat zij weten dat er een meldcode Kinder mishandeling is en wat er in Nederland verstaan wordt onder de concepten kindermishandeling en verwaarlozing. Dat zij beter begrijpen welke instanties in Nederland hierop alert zijn en waarom bijvoorbeeld een pedagogisch medewerker van de kinderopvang of een jeugdverpleegkundige vragen stelt over hoe zij hun kinderen opvoeden. Met deze kennis en informatie worden ouders ook meer gelijkwaardige gesprekspartners voor de instanties.

Ondersteun nieuwkomersgezinnen bij het opvoeden tussen twee culturen

Migratie heeft invloed op het gezinsleven en de wijze waarop ouders de opvoeding van hun kinderen vormgeven. Het stelt gezinnen ook voor dilemma's, want de waarden van de eigen cultuur en die van de Nederlandse samenleving kunnen met elkaar botsen. Ouders zijn bang dat hun kinderen te veel verwestersen en zien in de Nederlandse samenleving allerlei bedreigingen voor het behoud van hun eigen culturele normen en waarden. In sommige gevallen kan dit ertoe leiden dat ouders zich genoodzaakt voelen om terug te grijpen naar praktijken die schadelijk zijn voor het kind, zoals huiselijk geweld. Het is van belang dat ouders extra begeleiding en laagdrempelige ondersteuning krijgen bij de dilemma's die ze ervaren in het opvoeden van kinderen tussen twee culturen.

Geef professionals vanuit de richtlijnen kaders mee voor cultuursensitief werken

Voor de verschillende beroepsgroepen zijn er richtlijnen beschikbaar voor het toepassen van de meldcode Kinder mishandeling. Deze richtlijnen zouden meer handvatten kunnen bieden aan professionals over hoe te handelen wanneer ze te maken krijgen met nieuwkomersgezinnen. Daarbij zou aandacht moeten zijn voor het werken vanuit een cultuursensitieve houding.

Bied aanvullende scholing en training aan professionals aan

Professionals hebben behoefte aan aanvullende scholing en training. Daarbij zijn onderwerpen genoemd als 'gesprekstechnieken' en 'interculturele communicatie'. Om in gesprekken met nieuwkomersgezinnen tot inzichten te komen over de culturele normen van opvoeding is een cultuursensitieve werkwijze essentieel. Cultuursensitief werken betekent dat je bewust bent van het feit dat jouw culturele normen niet voor iedereen gelden. Het betekent ook het ontdekken van de eigen blinde vlekken en het kunnen overbruggen van eventuele culturele verschillen door aan te sluiten bij de leefwereld van de ander.

Zet in op sleutelpersonen als intermediair

Sleutelpersonen zijn mensen met een migratie-achtergrond die nieuwkomersgezinnen wegwijs kunnen maken in het Nederlandse veld van zorg en welzijn. Zij kunnen professionals inzicht bieden in de herkomst van bepaalde opvattingen van ouders. Ook zijn zij vaak getraind in wat het betekent om je kinderen op te voeden in twee culturen.

Zorg dat professionals goed gefaciliteerd zijn om de meldcode goed toe te passen

In alle organisaties die verplicht zijn om de meldcode Kinder mishandeling na te volgen, moeten enkele basisvoorwaarden voor het goed uitvoeren ervan bij nieuwkomersgezinnen op orde zijn. Dit gaat over o.a. de inzet van tolken en/of sleutelpersonen, voldoende tijd om een vertrouwensband op te bouwen, ondersteuning vanuit jeugdhulp en/of Veilig Thuis bij het verder begeleiden van de hulpvraag van een gezin en de beschikbaarheid van goed opgeleide en goed toegeruste aandachtfunctionarissen.

Meer weten? Lees het hele onderzoek hier.

Meteen aan de slag in je eigen organisatie? In het rapport staan tips, links naar voorlichtingsmaterialen en nuttige e-learnings

Contact of vragen? m.gardeniers@pharos.nl en i.vandenelsen@pharos.nl

Maart 2023

